

ПЛЕНУМ ВИЩОГО ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

26 грудня 2011 року

м. Київ

№ 17

Про деякі питання практики
перегляду рішень, ухвал, постанов
за нововиявленими обставинами

Із змінами і доповненнями, внесеними
постановами пленуму Вищого господарського суду України
від 23 березня 2012 року № 3,
від 17 жовтня 2012 року № 10,
від 16 січня 2013 року № 2,
від 16 січня 2013 року № 3,
від 29 травня 2013 року № 9,
від 17 грудня 2013 року № 13,
від 10 липня 2014 року № 6,
від 24 листопада 2014 року № 2

Відповідно до пункту 6 частини другої статті 36 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" пленум Вищого господарського суду України **постановляє:**

З метою забезпечення однакового і правильного застосування норм Господарського процесуального кодексу України (далі - ГПК) про перегляд рішень, ухвал, постанов (далі - судові рішення) за нововиявленими обставинами дати господарським судам України такі роз'яснення.

1. Статтею 112 ГПК визначено вичерпний перелік підстав для перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.

Перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами є окремою процесуальною формою судового процесу, яка визначається юридичною природою цих обставин.

2. До нововиявлених обставин відносяться матеріально-правові факти, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення сторін, а також інші факти, які мають значення для правильного вирішення спору або розгляду справи про банкрутство. Необхідними ознаками існування нововиявлених обставин є одночасна наявність таких трьох умов: по-перше, їх існування на час розгляду справи, по-друге, те, що ці обставини не могли бути відомі заявникові на час розгляду справи, по-третє, істотність даних обставин для розгляду справи (тобто коли врахування їх судом мало б наслідком прийняття іншого судового рішення, ніж те, яке було прийняте).

Нововиявлені обставини за своєю юридичною суттю є фактичними даними, що в установленому порядку спростовують факти, які було покладено в основу судового рішення. Ці обставини мають бути належним чином засвідчені, тобто підтверджені належними і допустимими доказами.

Не може вважатися нововиявленою обставина, яка ґрунтується на переоцінці тих доказів, які вже оцінювалися господарським судом у процесі розгляду справи.

Необхідно чітко розрізняти поняття нововиявленої обставини (як факту) і нового доказу (як підтвердження факту); так, не можуть вважатися такими обставинами подані учасником судового процесу листи, накладні, розрахунки, акти тощо, які за своєю правовою природою є саме новими доказами.

3. Виникнення нових або зміна обставин після вирішення спору або розгляду справи про банкрутство не можуть бути підставою для зміни або скасування судового рішення за правилами розділу XIII ГПК.

(абзац перший пункту 3 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 23.03.2012 р. № 3)

У з'ясуванні ж наявності підстав для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами згідно з пунктами 2 - 5 частини другої статті 112 ГПК має значення тільки сам факт встановлення відповідних обставин після вирішення спору або розгляду справи про банкрутство.

4. Днем встановлення нововиявлених обставин, про які йдеться в пункті 1 частини другої статті 112 ГПК, слід вважати день, коли вони стали або повинні були стати відомими заявникові.

Що ж до обставин, зазначених у пунктах 2 - 5 частини другої названої статті, то день їх встановлення визначається у відповідності з приписами пунктів 2 - 4 частини другої статті 113 ГПК.

5. Не можуть вважатися нововиявленими обставини, що встановлюються на підставі доказів, які не були своєчасно подані сторонами чи прокурором. У разі подання таких доказів у процесі перегляду судового рішення за правилами розділу XIII ГПК господарський суд має винести ухвалу про залишення судового рішення без зміни. В той же час заінтересована сторона не позбавлена права оскаржити судові рішення в апеляційному порядку з дотриманням вимог ГПК, зокрема, статті 101 цього Кодексу.

Також не можуть визнаватися нововиявленими обставини, на які посилався учасник судового процесу в своїх поясненнях в суді будь-якої з інстанцій, або які могли бути встановлені судом в разі виконання вимог процесуального закону, зокрема, статті 38 ГПК.

6. Скасування чи зміна нормативного акта, на якому ґрунтувалось судове рішення, може вважатись нововиявленою обставиною (в розумінні пункту 1 статті 112 ГПК) лише за умови, якщо в акті, яким скасовано чи змінено попередній, зазначено про надання йому зворотної сили.

Не може вважатися нововиявленою обставиною висновок Конституційного Суду України про офіційне тлумачення положень Конституції України та законів України.

7. Згідно зі статтею 113 ГПК судове рішення господарського суду може бути переглянуто за нововиявленими обставинами виключно за заявою сторони, прокурора, третіх осіб. Отже, господарські суди не вправі переглядати судове рішення за правилами розділу XIII ГПК за власною ініціативою.

У перегляді судового рішення за нововиявленими обставинами необхідно враховувати такі особливості правового статусу учасника судового процесу, за заявою якого здійснюється цей перегляд.

7.1. Статтею 25 ГПК передбачено можливість процесуального правонаступництва. Оскільки правонаступництво можливе на будь-якій стадії процесу, правонаступник також вправі звернутись до господарського суду із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

7.2. За змістом статті 113 ГПК і частини четвертої статті 37 Закону України "Про прокуратуру" судове рішення може бути переглянуто за нововиявленими обставинами, зокрема, за заявою Генерального прокурора України, його першого заступника та заступника, прокурора Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя і прирівняних до них прокурорів.

(абзац перший підпункту 7.2 пункту 7 у редакції постанови пленуму Вищого господарського суду України від 16.01.2013 р. № 2)

У зв'язку з цим слід мати на увазі, що згідно з частиною першою статті 29 ГПК прокурор може за своєю ініціативою вступити у порушену за позовом інших осіб справу на будь-якій стадії її розгляду для представництва інтересів держави. З метою вступу у справу прокурор може звернутися, зокрема, із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами або повідомити суд і взяти участь у розгляді справи, порушеної за позовом інших осіб. Отже, прокурор може повідомити господарський суд і взяти участь у перегляді судового рішення за нововиявленими обставинами і у випадках, коли заява про такий перегляд вже прийнята судом. При цьому участь у розгляді справи може взяти й інший прокурор, а не той, який подавав заяву про перегляд судового рішення, і не обов'язково належний до названих у частині четвертій статті 37 Закону України "Про прокуратуру".

(абзац другий підпункту 7.2 пункту 7 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 16.01.2013 р. № 2)

За змістом частини другої статті 113¹ ГПК ухвалу про прийняття заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами слід надсилати прокурору, який брав участь у справі, хоча б він і не подавав заяву про такий перегляд.

8. У перегляді судового рішення за нововиявленими обставинами слід враховувати такі особливості процесуальної форми зазначеного перегляду.

8.1. Судове рішення може бути переглянуто за нововиявленими обставинами лише після набрання ним законної сили у передбаченому ГПК порядку.

Можливість перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами з підстави, передбаченої пунктом 1 частини другої статті 112 ГПК, обмежена трирічним строком з дня набрання відповідним рішенням законної сили (з урахуванням, водночас, наведеного в пункті 4 розділу II "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України від 20.12.2011 № 4176-VI "Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку здійснення судочинства"). Подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами після закінчення цього строку, який є присічним, тягне за собою повернення відповідної заяви без права на її повторне подання (пункт 4 частини шостої статті 113 ГПК). Подання ж відповідних заяв з інших підстав, зазначених у частині другій статті 112 ГПК, будь-яким строком не обмежується.

(абзац другий підпункту 8.1 пункту 8 у редакції постанови пленуму Вищого господарського суду України від 23.03.2012 р. № 3)

8.2. Згідно з частиною першою статті 114 ГПК перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами здійснюється тим господарським судом, який прийняв це рішення, але в іншому складі суду, оскільки за приписом статті 20 названого Кодексу суддя, який брав участь у розгляді справи, не може брати участь у перегляді прийнятого за його участю судового рішення за нововиявленими обставинами (з урахуванням, водночас, наведеного в пункті 3 розділу II "Прикінцеві положення" названого Закону України від 20.12.2011 № 4176-VI). Передбачені зазначеною нормою ГПК обмеження поширюються й на суддів, якими приймалися постанови за результатами апеляційного і касаційного перегляду цього ж судового рішення чи інших судових рішень у відповідній справі. Наведене стосується й тих випадків, коли за результатами апеляційного чи касаційного перегляду рішення суду першої інстанції було змінено або частково скасоване, а в іншій частині залишено без змін.

(абзац перший підпункту 8.2 пункту 8 із змінами, внесеними згідно з постановами пленуму Вищого господарського суду України від 23.03.2012 р. № 3, від 16.01.2013 р. № 3, від 24.11.2014 р. № 2)

Що ж до постанов апеляційної і касаційної інстанцій, якими змінено чи скасовано рішення суду першої інстанції, то їх перегляд за нововиявленими обставинами здійснюється не місцевим судом, а судом тієї інстанції, яким змінено або прийнято нове судове рішення (частина друга статті 114 ГПК).

У випадках, коли після перегляду судового рішення в апеляційному або касаційному порядку воно було залишене без змін, перегляд його за нововиявленими обставинами здійснюється тим судом першої інстанції, який прийняв це рішення, незалежно від того, що воно було предметом перегляду в апеляційному та касаційному порядку.

Якщо згідно із статтею 91 ГПК справа разом з апеляційною скаргою та заявою про відновлення пропущеного строку подання апеляційної скарги (тобто коли рішення місцевого господарського суду вже набрало законної сили) надсилається до апеляційної інстанції, а до місцевого господарського суду надходить заява про перегляд його рішення за нововиявленими

обставинами, відповідний господарський суд письмово повідомляє про це суд апеляційної інстанції і виносить ухвалу про відкладення вирішення питання про прийняття зазначеної заяви до провадження до повернення матеріалів з суду апеляційної інстанції.

Якщо судове рішення апеляційною інстанцією буде залишено без змін, справа підлягає поверненню до місцевого господарського суду для розгляду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Якщо ж судове рішення буде скасоване апеляційною інстанцією, то місцевий господарський суд повинен відмовити у прийнятті заяви про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, про що виноситься ухвала.

(абзац шостий підпункту 8.2 пункту 8 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 17.12.2013 р. № 13)

У випадках, коли справу надіслано до касаційної інстанції, а до місцевого або апеляційного господарського суду надійшла заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, відповідний суд виносить ухвалу про відкладення вирішення питання про прийняття зазначеної заяви до провадження до повернення матеріалів справи з суду касаційної інстанції.

8.3. ГПК не надає господарському суду права повертати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, якщо суд вважає, що таких обставин немає. У цих випадках, з'ясувавши за результатами розгляду відповідної заяви в порядку статті 114 ГПК відсутність нововиявлених обставин, господарський суд виносить ухвалу про залишення судового рішення без змін.

Повернення заяви про перегляд судових рішень може бути здійснено господарським судом виключно з підстав, визначених у частині шостій статті 113 ГПК. Після усунення обставин, які були підставою для повернення заяви, її може бути подано повторно, за винятком випадків, зазначених у пункті 4 частини шостої статті 113, та у разі повернення заяви на підставі пункту 1 тієї ж частини в зв'язку з відхиленням клопотання про відновлення строку подання заяви.

(абзац другий підпункту 8.3 пункту 8 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 23.03.2012 р. № 3)

У разі подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами з пропуском місячного строку, встановленого частиною першою статті 113 ГПК, без клопотання про його відновлення, господарський суд має повернути заяву згідно з пунктом 1 частини шостої статті 113 ГПК. За клопотанням заявника цей строк може бути відновлено відповідно до вимог статті 53 ГПК за наявності поважних причин його пропуску.

(абзац третій підпункту 8.3 пункту 8 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 29.05.2013 р. № 9)

8.4. За змістом приписів розділу XIII ГПК ухвала господарського суду може бути переглянута за нововиявленими обставинами за одночасної

наявності двох умов: вона, по-перше, підлягає оскарженню в апеляційному та в касаційному порядку і, по-друге, перешкоджає подальшому розглядові справи господарським судом.

8.5. Подання до господарського суду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами:

- особою, яка не має на це права, або
 - судового рішення, яке не набрало законної сили, або
 - судового рішення, яке в апеляційному чи в касаційному порядку скасоване повністю чи частково або змінене (якщо порушується питання про його перегляд за нововиявленими обставинами саме у зміненій чи скасованій частині), або
 - повторно після повернення первісно поданої заяви на підставі пункту 4 частини шостої статті 113 ГПК, або
 - повторно після повернення первісно поданої заяви на підставі пункту 1 частини шостої статті 113 ГПК у зв'язку з відхиленням клопотання про відновлення строку її подання,
 - а так само подання заяви про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали господарського суду, яку не може бути оскаржено, -
- виключають перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами. Тому в зазначених випадках господарський суд повинен відмовити у прийнятті заяви і винести з цього приводу ухвалу.

(абзац перший підпункту 8.5 пункту 8 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 23.03.2012 р. № 3, абзац перший підпункту 8.5 пункту 8 замінено вісьмома абзацами згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 р. № 10, у зв'язку з цим абзаци другий і третій вважати відповідно абзацами дев'ятим і десятим)

Крім того, суди апеляційної і касаційної інстанцій (з урахуванням змісту частини другої статті 114 ГПК) відмовляють у прийнятті заяв про перегляд за нововиявленими обставинами тих своїх постанов, якими залишено без змін (у силі) судові рішення попередніх інстанцій. У таких випадках заявники вправі у загальному порядку порушувати питання про перегляд за нововиявленими обставинами саме цих (залишених без змін чи в силі) судових рішень, звертаючись до тих судів, якими їх прийнято.

Ухвали про відмову в прийнятті заяв про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами не підлягають оскарженню.

8.6. Прийняття та розгляд заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами не означає обов'язкового скасування чи зміни рішення, що переглядається. Результат перегляду повинен впливати з оцінки доказів, зібраних у справі, і встановлення господарським судом на основі цієї оцінки наявності або відсутності нововиявлених обставин, визначення їх істотності для правильного вирішення спору або розгляду справи про банкрутство. Господарський суд вправі змінити або скасувати судові рішення за нововиявленими обставинами лише за умови, що ці обставини впливають

на юридичну оцінку обставин, здійснену судом у судовому рішенні, що переглядається.

8.7. Законом не передбачено здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами у повному обсязі. Отже, господарський суд переглядає судові рішення за нововиявленими обставинами лише в тих межах, в яких ці обставини впливають на суть рішення.

(підпункт 8.7 пункту 8 із змінами, внесеними згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 16.01.2013 р. № 3)

8.8. Суд вправі прийняти відмову від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами і припинити провадження з розгляду зазначеної заяви, й винести відповідну ухвалу на підставі пункту 4 частини першої статті 80 ГПК.

Так само суд припиняє провадження з розгляду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, якщо у такому розгляді буде з'ясовано, що після прийняття судового рішення, яке переглядається, припинено діяльність суб'єкта господарювання чи настала смерть фізичної особи або оголошено її померлою, які були однією з сторін у справі, і спірні правовідносини не допускають правонаступництва (пункт 6 частини першої статті 80 ГПК).

(підпункт 8.8 пункту 8 доповнено абзацом згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 р. № 10)

8.9. Неявка заявника або інших учасників судового процесу в судові засідання не перешкоджає розглядові заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

9. У зв'язку з визначеними у ГПК повноваженнями Вищого господарського суду України як касаційної інстанції слід враховувати таке.

9.1. Згідно з частиною другою статті 111⁷ ГПК касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази. Ці обмеження поширюються і на права касаційної інстанції у перегляді рішення за нововиявленими обставинами. Отже, Вищий господарський суд України може переглядати судові рішення за нововиявленими обставинами лише у випадках, коли цей перегляд не пов'язаний з дослідженням фактичних даних, на підставі яких суд встановлює наявність чи відсутність нововиявлених обставин (стаття 32 ГПК).

9.2. Вищий господарський суд України може переглядати свої судові рішення за нововиявленими обставинами лише у випадках, зазначених у пункті 5 частини другої статті 112 ГПК і в абзаці першому пункту 6 цієї постанови.

В інших випадках подання заяв про перегляд за нововиявленими обставинами судових рішень Вищого господарського суду України останній за наявності підстав для висновку про те, що зазначені у відповідній заяві

обставини підпадають під ознаки нововиявлених у розумінні статті 112 ГПК, вчиняє такі дії:

згідно з приписами частини п'ятої статті 114 ГПК скасовує своє судове рішення, про перегляд якого подано заяву;

тією ж постановою або ухвалою, якою його скасовано, відповідно до статті 17 ГПК передає справу до місцевого або апеляційного господарського суду для розгляду по суті з урахуванням викладеного у відповідній заяві та вказівок суду касаційної інстанції.

На виняток із загальних правил, зазначених в абзацах другому - четвертому цього підпункту, якщо йдеться про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали Вищого господарського суду України, останній самостійно з'ясовує наявність або відсутність даних обставин і приймає за результатами такого з'ясування відповідну ухвалу.

(підпункт 9.2 пункту 9 доповнено абзацом п'ятим згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 10.07.2014 р. № 6)

10. Якщо заявник чи інша сторона у справі не згодні з результатами перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами, вони не позбавлені права на загальних підставах звернутися з заявою про перегляд судового рішення, прийнятого за результатами цього перегляду, відповідно в апеляційному чи в касаційному порядку згідно з частиною сьомою статті 114 ГПК.

11. У разі скасування судового рішення за результатами його перегляду за нововиявленими обставинами справа розглядається господарським судом за правилами, встановленими ГПК (частина восьма статті 114 названого Кодексу). Якщо такий розгляд неможливо здійснити у тому ж самому судовому засіданні, він відкладається у порядку, передбаченому статтею 77 ГПК. При цьому загальний строк судового провадження не повинен перевищувати зазначеного в частині третій статті 114 ГПК.

(абзац другий пункту 10 визнано пунктом 11 згідно з постановою пленуму Вищого господарського суду України від 16.01.2013 р. № 3, у зв'язку з цим пункт 11 вважати пунктом 12)

12. Визнати таким, що втратило чинність, роз'яснення президії Вищого господарського суду України від 21.05.2002 № 04-5/563 "Про деякі питання практики перегляду рішень, ухвал, постанов за нововиявленими обставинами" (з подальшими змінами і доповненнями).

Голова Вищого
господарського суду України

(підпис)

В. Татьков

Секретар пленуму Вищого
господарського суду України

(підпис)

Г. Кравчук